

CÜMLƏ ŞƏKLİNDƏ OLAN FRAZELOGİZMLƏR

Aysu Mirzəyeva

Bakı Dövlət Universiteti, Bakı, Azərbaycan

e-mail: mirzeyeva.na@mail.ru

Xülasə. Məqalədə frazeologizmlərin quruluşca növləri araşdırılır, onların cümlə şəklində olan növlərinin strukturca ayrıca bir qrup yaratması əsaslandırılır. Yazıda eyni zamanda Azərbaycan dilçiliyində cümlə şəklində olan frazeologizmlərə münasibətlə bağlı qısa təhlil verilir. Cümləşəkilli frazeoloji vahidlərin tərkibində onomastik vahidin mövcudluğuna görə təsnifin mümkünlüyü sübut edilir. Onomastik vahidlərin spesifik- milli və coğrafi xüsusiyyətlərinin frazeologizmlərin ümumi semantikasına təsir göstərməsi onların tərcümə və transformasiyasında çətinlik yaratması əsaslandırılır.

Açar sözlər: söz birləşməsi, cümlə, frazeologizm, cümləşəkilli frazeologizm, atalar sözü, zərb məsəl, aforizm, idiom, qanadlı sözlər.

PHRASEOLOGISMS IN THE FORM OF SENTENCES

Aysu Mirzayeva
Baku State University,
Baku, Azerbaijan

Abstract. The article deals with the problem of phraseological units and their structural types. The idea that they form a separate group in their structural types is established. The article gives a brief overview of the attitude towards phraseological units in Azerbaijani linguistics. The classification of phraseological units is a sign of classification due to the onomastic units on general semantics of phraseological units creates some difficulties in their translation and transformation into other languages.

Keywords: word combinations, sentence, phraseology, sentence-shaped phraseology, proverb, drum parable, aphorism, winged words.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ В ВИДЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Айсу Мирзаева
Бакинский Государственный Университет,
Баку, Азербайджан

Резюме. В статье рассматривается проблема фразеологических единиц и их структурных типов. Установлено, что они образуют отдельную группу по своим структурным типам. Дается краткий обзор отношения к фразеологическим подразделениям в азербайджанской лингвистике. Классификация фразеологических единиц является признаком классификации из-за ономастических единиц в общей семантике фразеологических единиц, создает определенные трудности в их переводе и преобразовании на другие языки.

Ключевые слова: словосочетания, предложение, фразеологизм, ясновидящая фразеология, отцовское слово, барабанная притча, афоризм, идиома, крылатые слова.

Frazeologizmlərin struktur-qrammatik təsnifində iki qrupa bölgü geniş yayılmışdır. Bölgünün birinci qrupunu söz birləşməsi şəklində olan frazeologizmlər, ikinci qrupunu isə cümlə şəklində olan frazeologizmlər təşkil edir. Bu ayırma qeyri-predikativ və predikativ frazeologizmlər adları altında da verilir. Qeyd edilən nöqtəyi-nəzər ətrafında fikir ayrılıqları da müşahidə olunur. Bu zaman əsas mübahisə predikativ frazeologizmlər ətrafında getdiyindən, məsələ atalar sözü, zərb məsəllər, aforizmlərin frazeoloji sistemə daxil edilməsi

üzərində cəmləşir. Predikativliyi inkar etmək cümlə quruluşunda olan vahidləri frazeoloji sistemdən kənarlaşdırmaq, onları ayrıca qruplaşdırmaq cəhdlərinə aparıb çıxarır ki, bu da dil vahidlərinin müəyyən qisminin müəyyənləşdirilən siniflərindən heç birində yer almadığını əsaslandırmaq tələbini ortaya atır. Bəzi tədqiqatçılar əsaslandırma zamanı atalar sözü və məsələnin ədəbiyyatşünaslığın tədqiqat obyektı olması fikrini irəli sürürlər (H.Bayramov, A.Qurbanov və b.). Məsələn, H.Bayramov ibarələr, hikmətli sözlər, aforizmlər, ədəbi sitatlar, qanadlı sözlər və başqa sabit söz birləşmələrinin frazeologiyaya münasibətini bildirərək yazır: "...adlarını çəkdiyimiz müxtəlif səciyyəli ifadələr Azərbaycan dilinin frazeoloji vahidləri olmadığından filologiyada, o cümlədən dilçilikdə bunlardan «frazeologiya» adı altında bəhs etmək məqsədəuyğun deyildir. Lakin bu heç də həmin ifadələrin bədii əsərlərdə, ümumiyyətlə dildə işlədilməsi, tədrisən zənginləşməsi, üslubi məqsədlərlə istifadəsində yazıçıların fəaliyyəti, rolu və yaradıcılıq üslubunun əhəmiyyətini azaltmaq demək deyil. Bizcə, yaradıcılıq üslubu, üslubi məsələlərlə əlaqədar olaraq bu qəbildən olan ifadələrin «frazeologiya» deyil, daşdıqları xüsusiyyətlərlə əlaqədar olaraq özlərinə məxsus adlarla adlandırılması daha məqsədə müvafiqdir" [2, s. 52].

Belə yanaşma nəticəsində atalar sözü, zərb məsələlərin bəzilərini frazeologiyaya daxil etmək, əksəriyyətini isə kənar qoymaq kimi münasibət müşahidə olunur. Bu zaman frazeologizm hesab edilməyən atalar sözü və məsələlərin hansı meyar üzrə müəyyənləşdirilməsi barədə danışılmır.

Ə.Dəmirçizadə qeyd edir ki, idiomatik cümlələrin əsas hissəsi idiomatik ifadələr qrupuna salınır. O yazır: "Ümumiyyətlə son hissəsi feillərdən ibarət olan cümlə əsilli idiomlar məsdər şəklində salınaraq idiomatik ifadələr qrupuna daxil edilir (qulaq ardına vurmaq, ağızdan süd iyi gəlmək və s.). Lakin elə idiomlar da var ki, bunları quruluşca ancaq cümlə kimi tanımaq lazımdır. Belə idiomatik cümlələrdən bəzisinin birinci hissəsi ya müstəqil xəbərlə, ya feili bağlama ilə, bəzən də feili sifətlə, feili isimlə ikinci hissəyə bağlanır. İkinci hissə isə ya feildən, ya da başqa nitq hissəsindən düzələn xəbər olur. Belə idiomlarda feillə bitən ikinci hissəni məsdər şəklində salmaq mümkün olsa da bunlar ümumilikdə idiomatik ifadələrdən quruluşca fərqlənir və cümlə mahiyyəti daşıyır; məs.: ağır otur, batman gəl; bir qulağından alır, o birindən salır; yüz ölçüb, bir biç və bu k." [3, s.172]. Müəllif cümlə idiomlarını da iki sinfə bölmüşdür: 1) hökmi-cümlə idiomlar; 2) nidayi-cümlə idiomlar [3, s.176].

Göründüyü kimi, Ə.Dəmirçizadə «idiomatik cümlələrin əsas hissəsi idiomatik ifadələr qrupuna salınır» cümləsində «əsas hissə» söz birləşməsindən istifadə etmişdir ki, bu da kənar qoyulan hissənin mövcudluğu anlamını verir.

«Dilçilikdə, eləcə də türkologiyada həllinə ehtiyac duyulan ən mübahisəli məsələ cümlə quruluşlu frazeoloji vahidlərin mövcud olub-olmamasıdır. Belə frazeoloji birləşmələrə atalar sözləri, məsələlər, hikmətli sözlər, aforizmlər (bir sözlə, pəremiyalar) daxildir. Bunlarda

dildə hazır vəziyyətdə olub təkrarlanan vahidlərdir və digərlərindən öz qrammatik quruluşu, semantik və üslubi xüsusiyyətləri ilə fərqlənir» [7, s. 55].

N.Seyidəliyevin fikrinə görə, “frazeologiya sahəsində cümlə tipli frazeologizmlər xüsusi bir qrup təşkil edir. Onlar bitmiş bir fikri bildirməklə sintaktik vəzifə daşıyır. Frazeoloji xarakterli cümlələr tərkibinə görə həm sadə, həm də mürəkkəb quruluşlu olur. Sadə quruluşlu frazeoloji cümlələrə adı batmaq, ağ eləmək, acığı soyumaq tipli ifadələri, mürəkkəb quruluşlu frazeoloji cümlələrə isə göz yaşı axıtmaq, bir dili var, qırx açarı, bir qara pula dəyməz kimi vahidləri misal göstərmək olar” [8, s.40]. Müəllifin verdiyi nümunələr arasında “göz yaşı axıtmaq” frazeoloji vahidi də qeyd olunur ki, konstruksiyanın cümləyə qədər tamamlandığı aşkar görünür. N.Seyidəliyev nəqli cümlə tipli frazeologizmlərdən bəhs edərkən “ağına batmaq; ağına vurmaq, ürəyi qısılmaq, dilə tutmaq, baş çəkmək, səbr kasası dolmaq, baş çəkmək frazeologizmlərini göstərir və onların cümlədə işlənməsinə dair nümunələr vermişdir. Bu vahidlər cümlədə predikativlik göstəricisi qəbul edirlər. Lakin frazeoloji sistemdə onlar söz birləşməsi formasında yerləşirlər.

Ümumiyyətlə, dil vahidi anlayışı nitq materialını formalaşdırmaqda iştirak edir. Fonem, morfem, leksem, cümlə ardıcılığında elə aralıq element və ya ünsürlər vardır ki, onlar dil vahidi olmur. Məsələn, heca, fonem birləşmələri fonem-morfem aralığında yerləşir. Söz-forma leksemdən sonra gələn dil elementidir. Onun leksemdən fərqi qrammatik vasitə qəbul etməkdə özünü göstərir: *qapı, qapıda, qapıdan, xalça, xalçaya, xalçanı, xalçadan* və s. söz birləşməsində iki söz və onları əlaqələndirən vasitələr yer alır. Məsələn, *qapının dəstəyi, xalçanın naxışı, iş planı, taxta çəllək, su səhəngi* və s. Cümlənin formalaşma prosesinin gedişini məntiqi baxımdan belə bir ardıcılıqla göstərmək olar: leksem→söz-forma→söz birləşməsi→cümlə. Bu ardıcılıqda birinci yerdə duran leksem dildə mövcud olan vahiddir və danışan/yazan onu hazır şəkildə götürür. Leksemə artırılan qrammatik vasitələr də hazır şəkildədir, söz-formanı düzəltmək qaydası da məlumdur. İki söz-forma və ya iki sözün birləşməsi qanunauyğunluğu, nəhayət, predikativliyi yaratmaq vasitələri, onların artırılma qanunauyğunluqları da bəllidir. İnsanın dildən istifadə etmək bacarığı sanki avtomatlaşmış prosesdir. Bununla belə, həmin prosesdə dildə olan hazır vasitələrdən istifadə olunur. Frazeoloji vahidlər də hazır vasitələrdən olub leksik sistemdə özək sözə əsasən yerləşir. Qeyri-predikativ frazeologizm leksem funksiyasını yerinə yetirir və cümlənin formalaşdırılması prosesində hazır material kimi işlədilsə, cümlə tipli frazeologizm mətnin yaradılmasında hazır şəkildə öz tətbiqini tapır. Bu cəhət cümlə quruluşlu frazeologizmlər ətrafında mübahisənin hələlik tam qapanmadığını təsdiq edir. Müasir linqvistikada cümlə şəkilli frazeologizmlərin atalar sözü, zərb məsəl, aforizm, qanadlı sözlər, rəvayətli ifadələri və s. əhatə etdiyi qeyd olunur.

H.Bayramov atalar sözü və məsəlləri frazeoloji vahid hesab etməsə də, onların frazeoloji vahidlərlə iki ortağ cəhətinin olduğunu göstərir. O, birinci ortağ cəhəti sabit birləşmə olmaq, ikincisini komponentlər sırasının dəyişməzliyi hesab edir, atalar sözü və məsəllərin az qisminin frazeologiyanın zənginləşməsində iştirak etdiyini vurğulayır, həmin

iştirakın zəruri şərti kimi atalar sözü, eləcə də zərb məsəlin quruluşunda və məzmununda üç cür dəyişikliyi götürür. O yazır: “ 1) dilimizdəki frazeoloji vahidlərin az qismi atalar sözü və məsəllərin bir hissəsinin atılaraq işlədilməsi əsasında formalaşır; 2) nəsihət məzmunlu atalar sözlərinin həqiqi mənaya malik olmalarının bəzisi məcazi mənada işlədilməklə və quruluşda da dəyişikliyə uğradılmaqla frazeoloji vahidə çevrilmişdir; 3) dilimizdəki atalar sözünün az bir qisminə mətnin məzmunu ilə əlaqədar olaraq şəxs bildirən sözlərdən (isim və əvəzlikdən) ibarət mübtəda artırmaqla frazeoloji vahid düzəldilmişdir” [2, s.40-43].

F.H.Hüseynov atalar sözləri və zərb məsəllər də frazeoloji vahidlərə aid etməklə onların cümlə quruluşunu bir növ təsdiq etmiş olur [10, s.16-17].

M.Adilov və G.Yusifovun «Sabit söz birləşmələri» əsərində göstərilir ki, dildə sabit söz birləşmələri vardır və bu birləşmələr nitq prosesində düzəldilən sərbəst birləşmələrdən fərqli olaraq nitqə hazır şəkildə daxil edilir və dilin paradiqmasına aid olur. Müəlliflər Azərbaycan dilinin sabit leksik birləşmələrinə aşağıdakıları daxil edirlər: «idiomlar, frazeologizmlər, atalar sözləri, zərbi-məsəllər, qanadlı sözlər, komparativ birləşmələr, xalq dilinə məxsus mürəkkəb terminlər, mürəkkəb onomastik vahidlər, bir sıra mürəkkəb fəxri adlar» [1, s. 6].

Ziynət Əlizadə Azərbaycan atalar sözü və zərb məsəllərini kompleks şəkildə öyrənmişdir. Onun fikrinə görə, atalar sözləri cümlə formasında olan sabit birləşmələrdir, bir cümlə çərçivəsində konkret fikir sərrast şəkildə ifadəsini tapır. Cümlədə izafi sözlərin işlədilməsinə, məzmunun çətin başa düşülən şəkildə ifadə olunmasına yol verilmir. Yəni konkretlik, dəqiqlik və az sözdən istifadə edilməsi ilə dərin məzmunun ifadə edilməsinə diqqət verilir. Hansı dildə olur-olsun bu cəhət əsas götürülür. Atalar sözlərinin quruluş oxşarlığını, onlarda ritmə, qafiyəyə, paralelizmə və s. geniş yer verilməsinin səbəbi də bundadır. Z.Əlizadə atalar sözü və zərbi-məsəlləri birmənalı olaraq frazeologiyanın tədqiqat obyektinə hesab edərək yazır: «Atalar sözü və zərbi məsəllər... səciyyəvi xüsusiyyətlərinə, özünəməxsusluğuna görə frazeologiyanın bir layını təşkil edir və bu bəhsə də daxil edilməlidir» [4, s. 89].

Frazeologiyaya aid tədqiqat işlərini xronoloji ardıcılıqla nəzərdən keçirdikdə atalar sözünün sistemdəki yerinin gah qəti təyin edilməsi, gah da bu yerin mübahisəli olması faktının irəli sürülməsini müşahidə edirik. “Atalar sözlərinin dil sistemində yeri hələ də qəti şəkildə müəyyənləşdirilməmişdir. Gördüyümüz kimi, bəzi tədqiqatçılar atalar sözlərini də frazeologiyaya daxil edib bunlardan bir dil vahidi kimi bəhs edirlər. Bəziləri isə atalar sözlərini «dil sistemindən xaricdə» öyrənməyi tələb edir. Bu barədə məlum olan çoxlu ədəbiyyat var ki, onları burda sadalamağa ehtiyac yoxdur. Bizim fikrimizcə, atalar sözü frazeologiyaya daxil edilməklə yanaşı, bu frazeologiyanın daxilində çox səciyyəvi və xüsusi mövqe tutur. Eyni zamanda atalar sözlərinin daxilində bir sıra səciyyəvi frazeoloji birləşmələrin ola bilməsi mümkündür” [1, s. 40].

Xalq yaradıcılığının bir qolu olan atalar sözlərinin mənbəyi onun məxsus olduğu xalqdır, həmin xalqın tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənəsi, həyat təzi, yaşadığı təbiətdir. Odur ki, atalar sözləri məxsus olduğu xalqın keçdiyi tarixi dövrləri, adət və ənənələrini, təfəkkür tərzini, dünyagörüşü və psixologiyasını özündə əks etdirir.

Azərbaycan və ingilis dillərində atalar sözlərinin müqayisəli tədqiqatına dair müəyyən işlər, araşdırmalar aparılmışdır. Azərbaycan dilçiliyində bu sahədə ilk tədqiqatlardan birini T.Abasquliyev aparmışdır. Onun tədqiqat işində ingilis, Azərbaycan və rus dillərində tam uyğun gələn bir çox atalar sözləri qeydə alınır [9].

Onu da qeyd edək ki, atalar sözü, zərb məsəl, aforizm, qanadlı sözlər, rəvayətli ifadələr, alqışlar, qarğışlar, ibarələr kimi vahidlərin bir-biri ilə həddləri dəqiq müəyyənləşdirilməmişdir. Azərbaycan dilçiliyində frazeologiyaya dair xeyli sayda tədqiqatlar aparılsa da belə vahidlərin dəqiq terminoloji sistemi formalaşdırılmamışdır. Hələ ki mübahisə obyektini tipləri konkretləşdirmə çərçivəsində qapanıb qalmışdır.

“Biz türk dillərində, o cümlədən qıpçaq və oğuz qrupu türk dillərində 3 tip frazeoloji vahidin varlığını qəbul edirik-söz, birləşmə və cümlə səviyyəli. Söz səviyyəli frazeoloji vahidlər kimi, cümlə səviyyəli frazeoloji vahidlərin də dilçilikdə qəbulu mübahisəlidir. Lakin bütün bu mübahisələrə baxmayaraq türk dillərində cümlə tipli frazeoloji vahidlər mövcuddur və istər ədəbi, istərsə də canlı danışıq dilində cümlə səviyyəli frazeoloji vahidlərdən geniş şəkildə istifadə edilir. Qeyd edək ki, türk dillərində cümlə səviyyəli frazeoloji vahidlərin böyük əksəriyyətini atalar sözləri, alqış və qarğışlar təşkil edir” [6, s. 263].

N.Seyidəliyev cümləşəkili frazeologizmləri Azərbaycan dastan və nağıl dilinin frazeologiyası əsasında araşdıraraq, əldə etdiyi faktlara istinadla göstərir ki, həmin cümlələr ən çox nəqli, sual və nida cümlələri əsasında formalaşmışdır. “Bunu əsas tutaraq cümlə tipli frazeologizmləri aşağıdakı qruplara bölmək olar: 1.Nəqli cümlə tipli frazeoloji vahidlər. 2.Sual cümləli frazeoloji vahidlər. 3.Nida bildirən frazeoloji vahidlər” [8, s.41].

Cümlə şəklində olan frazeologizmlərin tərkibində onomastik vahidlər yer alır. Onları “tərkibində onomastik vahid olan cümləşəkili frazeologizmlər” və ya “cümləşəkili onomastik frazeologizmlər” adlandırmaq olar. A.Qurbanov onomastik vahidləri 7 müstəqil qrupa bölməyi təklif edir. Həmin qruplar bunlardır: 1) antroponimlər; 2) etnonimlər; 3) toponimlər; 4) hidronimlər; 5) zoonimlər; 6) kosmonimlər; 7) ktematonimlər [5, s.7-8].

Cümləşəkili onomastik frazeologizmləri tərkibdəki onomastik vahidin növünə görə yarımqrupları da ayırmaq mümkündür. Əgər cümləşəkili onomastik frazeologizmə antroponim daxildirsə, bu vahid cümləşəkili antroponimik frazeologizm, toponim daxil olarsa, cümləşəkili toponimik frazeologizmlər qrupu yaranır. Bu qaydada cümləşəkili etnonimik frazeologizmlər, cümləşəkili hidronimik, cümləşəkili zoonimik, cümləşəkili kosmonimik, cümləşəkili ktematonimik frazeologizmlər yarımqruplarını ayıra bilərik.

Frazeoloji sistem milli özünəməxsusluğu, onun yarandığı dilin daşıyıcısı olan xalqın mədəniyyəti, adət-ənənələri, tarixi ilə bağlılığı indi tədqiqatçılarda heç bir şübhə doğurmur və qeyd olunan məsələlərin araşdırılmasına diqqət sürətlə artır. Belə problemin ön plana

çəkilməsi, bir tərəfdən, dil və mədəniyyət məsələlərinə artan maraqdan irəli gəlsə, digər tərəfdən, ekstralingvistik amillərin dilə təsirini öyrənməklə bağlı yaranmış ehtiyacdan doğur.

Frazeologizmlər üçün onların semantikasından asılı olaraq aşağıdakı cəhətlər səciyyəvidir: 1) ekspressivlik; 2) məcazilik; 3) obrazlılıq. Bu xüsusiyyətlər cümləşəkili frazeologizmlərdə daha qabarıqdır.

Frazeologizmlərin, o cümlədən də frazeologizmlərin, həmçinin atalar sözlərinin, zərbi-məsəllərin, hikmətli sözlərin bir dildən digərinə tərcüməsi və transformasiyası zamanı əsas diqqət semantik oxşarlığa, məzmun eyniliyinə yönəldilir. Frazeologizmlərin dillərarası struktur, daha dəqiq desək, komponent uyğunluğu ekvivalent frazeologizmlərin müəyyənləşdirilməsinin əsas amillərindən biridir. Frazeologizmlərin tam struktur-semantik ekvivalentliyi qohum dillər üçün daha səciyyəvidir.

Məlum olduğu kimi, frazeologizmlər xalqın milli mədəniyyəti, düşüncə tərzini, adətləri ilə bağlı olur, onlarda millilik güclüdür. Hər bir dilin daşıyıcısı olan xalqın özünəməxsus dünyagörüşü, təsəvvürləri, ətraf mühitə münasibəti, etik-fəlsəfi baxışları, məişət, təfəkkür tərzini və s. ilə bağlıdır. Frazeologizmlərin bir dildən digərinə tərcümə çətinlikləri də bu səbəblərlə çox bağlıdır. Cümləşəkili onomastik frazeologizmlərdə ekvivalentlik məsələsi bir qədər fərqli yöndən özünün göstərir. Əgər bitki, heyvan adlarında qarşılıqlar varsa, antroponim, toponim, etnonim tərkibli cümləşəkili onomastik vahidin ekvivalentini müəyyənləşdirmək çətinlik törədir. Bu cür onomastik vahidlər tərcüməyə gəlmir və beləliklə ekvivalenti tapmaq, yaxud frazeologizmi başqa yolla transformasiya etmək haqqında elmi fikir söyləmək konkret araşdırmalar aparmaq tələbini ortaya atır. Bir sıra hallarda frazeologizmlərin başqa dillərə tərcüməsi zamanı dilin daşıyıcılarının ifadəni qavraması və özünü külləşdirməsi üçün müəyyən zaman keçidi tələb olunur.

Bu baxımdan struktur-genetik cəhətdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən, coğrafi yaxınlığa və uzunmüddətli mədəni-tarixi əlaqələrə malik olmayan, müxtəlif sistemli dillərdə işlədilən ekvivalent idiomatik ifadələrin bir sıra struktur-semantik və leksik-semantik cəhətləri diqqəti cəlb edir.

Cümləşəkili onomastik frazeologizmlərin əsas fərqləndirici əlaməti quruluşca cümlə olmaqla əlaqələndirilsə də, frazeologizmin məna dairəsi, onun semantikasi bu vahidi məzmun mahiyyətinə, eləcə də məzmun tamlığına görə onu bitmiş tama çevirir. Belə frazeologizmlərin semantikasının açılması çox zaman fon bilikləri tələb edir. Bu baxımdan biz belə hesab edirik ki, cümləşəkili frazeologizmlərə strukturca sintaktik vahid kimi baxmaq olar, semantika və məzmun prizmasından yanaşdıqda isə bu cür vahidlərin əlahiddə bir qrup təşkil etməsi nəzərə alınmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Adilov M., Yusifov G., (1991), Sabit söz birləşmələri, Maarif, Bakı, 152 c.
2. Bayramov H., (1978), Azərbaycan dili frazeologiyasının əsasları, Bakı, Maarif.

3. Dəmirçizadə Ə., (1962), Azərbaycan dilinin üslubiyatı, Azərtədrisnəşr, Bakı, 271 s.
4. Əlizadə Z., (1980), Azərbaycan atalar sözü və zərb məsəllərinin leksik-semantik xüsusiyyətləri, ADU nəşri, Bakı, 108 s.
5. Qurbanov A., (2004), Azərbaycan onomalogiyasının əsasları, I c., Bakı, Nurlan, 340 s.
6. Mahmudova Q., (2009), Türk dillərinin frazeologiyası, Nurlan, Bakı, 296 s.
7. Mirzəliyeva M., (1995), Türk dilləri frazeologiyasının nəzəri problemləri, Azərbaycan Ensiklopediyası, Bakı, 146 s.
8. Seyidəliyev N., (2006), Azərbaycan dastan və nağıl dilinin frazeologiyası, Araz, Bakı, 326 s.
9. Абаскулиев Т. (1981), Английские пословицы и их азербайджанские и русские эквиваленты, Элм, Баку.
10. Гусейнов Ф., (1967), Лексико-фразеологические вопросы перевода с английского на азербайджанский язык: Автореф. дис. ... к. филол. н. Баку.